

Uvodna napomena

U jednom zapisu «Znakova pored puta» Ivo Andrić* zapaža da se u svim ljudskim pothvatima, već od samog početka, prepoznaje nastojanje čovječanstva, odnosno čovjeka u njemu, da »se *oslobađa* i *spasava*, (da) traži bolje, ma i privremeno, rešenje, ili spasonosni izlaz. Jasno vidimo tu težnju, ali nekog izlaza ni spasenja, pravog izlaza ni punog spasenja, ne vidimo». U jedno od takvih velikih nastojanja svakako spada i višestoljetni proces moderniziranja ljudskog društva i nade koje su polagane u njega kao u konačno pronađeni ključ enigme ljudskih nesreća i patnji. Te nade i danas, mada s manjim žarom, griju srca miliona ljudi. Nad njima su se, a nakon ukupnog iskustva s učincima ovoga procesa, tamo gdje su formirane, nadvili teški, crni oblaci. Bit će da je jačina razočarenja razmjerna jačini nade. Ali, «prevariti se u jednoj velikoj nadi», bilježi Andrić u jednom drugom zapisu, «nije sramota. Sama činjenica da je takva nada mogla da postoji vredi toliko da nije suviše skupo plaćena jednim razočarenjem, pa ma kako teško ono bilo». (**Svjetlost*, Sarajevo, 1984: 46, 185.)

Hrvatsko je društvo već dva stoljeća zahvaćeno modernizacijskim procesom, s povremenim uspjesima i padovima, s iznova formiranim valovima nada i razočaranja. U ovoj knjizi, sociološkim fragmentima koji zahvaćaju neka polja društvenog života u zadnjih dvadesetak godina, mogu se prepoznati kako neka razočarenja tako i neke nove / stare nade. Osim prvoga, uvodnog teksta, svi su ostali tekstovi bili već ranije objavljeni. Podaci o tome navedeni su u napomenama uz svaki tekst. Raniji se tekstovi (s nekoliko novih napomena i manjom reorganizacijom zadnjeg teksta) objavljuju u izvornom obliku. U većini njih prezentiraju se i analiziraju podaci empirijskih socioloških istraživanja. Podaci koji prikazuju medij u kojemu se formiraju neki oblici kolektivne svijesti dobiveni su metodom analize sadržaja, a oni koji prikazuju raširenost neke pojave prikupljeni su anketnim istraživanjima. Sistematski prikupljati, obrađivati i prezentirati podatke o društvu i vremenu u kojemu se živi, minimalan je «poziv» sociologa. Hoće li ti podaci biti od koristi društvu na koje se odnose, izvan je moći samih sociologa.

A. H.